

Warszawa, dnia 23 grudnia 2014 r. .

KMP.570.48.2014.PK

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji z wizytacji
w Izbie Zatrzymań Mazowieckiego Wydziału Żandarmerii
Wojskowej w Warszawie
(wyciąg)**

1. Wprowadzenie

Na podstawie Artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. 2007 r. Nr 30, poz. 192), w dniu 28 listopada 2014 r., do Izby Zatrzymań Mazowieckiego Oddziału Żandarmerii Wojskowej w Warszawie, przy ul. Żwirki i Wigury 13/9 (zwanej dalej: Izba, placówką) udali się pracownicy Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (dalej: KMP): Karolina Goral (pedagog resocjalizacyjny), Dorota Krzysztoń (kryminolog), Justyna Józwiak (politolog w zakresie resocjalizacji) oraz Przemysław Kazimirski (prawnik).

Celem wizytacji przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji było sprawdzenie na miejscu sposobu traktowania osób osadzonych w Izbie poprzez dokonanie oceny pod kątem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji:

- przeprowadzono rozmowy na temat funkcjonowania Izby z chor. Arturem Sobolewskim - Komendantem Izby oraz z kpt. Arturem

- Karpienko – przedstawicielem Komendanta Mazowieckiego Oddziału Żandarmerii Wojskowej;
- dokonano oglądu Izby, w tym: pomieszczeń dla osadzonych żołnierzy, pomieszczenia do podgrzewania posiłków, umywalni i toalet dla zatrzymanych, magazynu, placu spacerowego oraz pokoju dyżurnego;
 - zapoznano się z następującą dokumentacją Izby: książką meldunków, książką ewidencji osób i depozytów, książką skarg i wniosków, protokołami zatrzymań.

Dokonane w oparciu o powyższe czynności ustalenia, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji przekazali przedstawicielowi Komendanta Mazowieckiego Oddziału Żandarmerii Wojskowej i Komendantowi Izby Zatrzymań oraz wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

W trakcie wizytacji sporządzono dokumentację fotograficzną oraz użyto multimetra do pomiaru natężenia oświetlenia w pomieszczeniach dla zatrzymanych.

Ponadto, po zakończeniu wizytacji przeanalizowano: Instrukcję dla obsługi Izby Zatrzymań, Regulamin dla żołnierzy osadzonych w izbie oraz Porządek dnia Izby Zatrzymań Mazowieckiego Wydziału Żandarmerii Wojskowej.

2. Legalność pobytu

Izba funkcjonuje na podstawie rozporządzenia Ministra Obrony Narodowej z dnia 10 września 2014 r. w *sprawie izb zatrzymań* (Dz. U. z 2014 r. poz. 1358), zwanego dalej rozporządzeniem.

Izba usytuowana jest na terenie Pułku Ochrony w Warszawie. Z informacji przekazanych wizytującym przez Komendanta Izby oraz przedstawiciela Komendanta Mazowieckiego Oddziału Żandarmerii Wojskowej wynika, że rozpoczęte zostały prace związane z przygotowaniem terenu pod budowę Izby Zatrzymań na obszarze Mazowieckiego Oddziału Żandarmerii Wojskowej przy ul. Jana Ostroroga 35 w Warszawie. Oddanie inwestycji planowane jest na 2016 r.

Wizytowana placówka przeznaczona jest dla 34 osób, umieszczanych w niej w przypadkach określonych w art. 38 ust. 1 oraz art. 88 ust. 1 - 3 ustawy z dnia 9

października 2009 r. o *dyscyplinie wojskowej* (Dz. U. z 2009 r. Nr 190, poz. 1474, z późn. zm.) oraz w art. 26a ust. 1 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o *Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych* (tekst jednolity Dz. U. z 2014, poz. 568) - zwanej dalej ustawą.

W trakcie wizytacji, w Izbie nie przebywała żadna osoba zatrzymana.

Analiza protokołów zatrzymań nie wykazała bezpodstawnego umieszczenia w Izbie zatrzymanych żołnierzy, jak również przypadków przekroczenia czasu ich zatrzymania.

Warto wskazać w tym miejscu, że dokumentacja związana z funkcjonowaniem Izby prowadzona jest w sposób bardzo rzetelny, nie budzący wątpliwości co do poszczególnych czynności wynikających z pełnia służby w placówce.

Z informacji uzyskanych od Komendanta Izby wynika, iż w roku 2013 w Izbie umieszczonych zostało 13 żołnierzy i 2 cywilów, zaś w roku bieżącym – 8 żołnierzy.

3. Personel

W obsłudze Izby zatrudnionych jest 15 żołnierzy, w tym: Komendant Izby Zatrzymań oraz 14 profosów. Wśród profosów znajduje się także jedna kobieta. Działalność Izby nie ma permanentnego charakteru – jest ona uruchamiana tylko w sytuacji umieszczenia w niej osoby zatrzymanej. Ostatnia osoba zatrzymana przebywała w Izbie w dniach 26 – 27 listopada 2014 r.

Jak wynika z informacji przekazanych przez Komendanta Izby, żołnierze pełniący służbę w wizytowanej jednostce, wzięli udział w 5 szkoleniach zorganizowanych w 2014 r., które dotyczyły: dokumentacji obsługi izby zatrzymań, obowiązków obsługi izby zatrzymań, podstaw prawnych do osadzania w izbie zatrzymań, warunków tworzenia i likwidacji izb zatrzymań oraz obsługi urządzeń kontrolno-pomiarowych do sprawdzania zawartości alkoholu w wydychanym powietrzu.

Pracownicy KMP zwracają uwagę, że poza szkoleniami związanymi z pełnieniem obowiązków służbowych w Izbie, warto byłoby również rozważyć

organizację tzw. miękkich szkoleń (m.in. z komunikacji interpersonalnej, radzenia sobie ze stresem, rozwiązywania konfliktów itp.), które podnoszą poziom umiejętności interpersonalnych i mogą pomóc w wykonywaniu zadań wymagających kontaktu z trudnymi osobami. Przydatne byłyby też szkolenia na temat praw człowieka. Pozwoli to na uznanie, że funkcjonariusze Żandarmerii Wojskowej zostali przygotowani do pracy w Izbie, zgodnie ze standardami Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom (patrz: Fragment Drugiego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (92) 3] dot. szkoleń funkcjonariuszy służb porządku publicznego).

4. Warunki bytowe

Pomieszczenia dla zatrzymanych rozlokowane są na dwóch kondygnacjach – na parterze (pięć pomieszczeń 1-osobowych) oraz na I piętrze (cztery pomieszczenia 5-osobowe, jedno 6-osobowe oraz trzy 1-osobowe). W dniu wizytacji, jedno z pomieszczeń dla zatrzymanych znajdujące się na I piętrze (1-osobowe), było wyłączane z użytku z powodu konieczności naprawy zamka.

Pomieszczenia Izby nie są monitorowane.

Każda z cel wyposażona była w prycze do spania, stoły, taborety oraz szafki na rzeczy osobiste zatrzymanych. Wyposażenie pomieszczeń, pozbawione ostrych krawędzi, przymocowane zostało na stałe do podłogi i ścian. W każdym z pomieszczeń dostępny był tekst Regulaminu dla żołnierzy osadzonych w izbie, porządku dnia oraz wykazu instytucji stojących na straży praw człowieka.

Ściany pomieszczeń dla zatrzymanych zostały pomalowane do wysokości ok. 1,5 m. zmywalną farbą olejną. Ponadto w pokojach zamontowano okna i kaloryfery centralnego ogrzewania, zabezpieczone od wewnątrz stalową siatką. Stan czystości pomieszczeń dla zatrzymanych oceniony został przez wizytujących jako zły – w kilku widniały wydrapane na ścianach napisy (pok. nr 1 i nr 2); we wszystkich widoczne gołym okiem były kurz i pajęczyny. W związku z tym wizytujący zalecają bezzwłoczne, gruntowne czyszczenie pokoi dla zatrzymanych, połączone z odświeżeniem powłok malarskich.

Każda z cel dla zatrzymanych wyposażony jest w przycisk instalacji przyzywowej, umożliwiający w razie potrzeby wezwanie żołnierza pełniącego służbę w Izbie. Zarówno drzwi wejściowe, jak i okna w celach, nie zostały jednakże wyposażone w czujniki uruchamiające automatycznie urządzenie dźwiękowe sygnalizujące te czynności, co stanowi niespełnianie wymogu przewidzianego w § 8 ust. 4 rozporządzenia.

W pokojach znajdujących się na parterze, warunek określony w §8 ust. 1 pkt 3 wskazujący na stosunek powierzchni okien do powierzchni podłogi, nie został spełniony. Okna zamontowane w tych pomieszczeniach mają bardzo małą powierzchnię, uniemożliwiając tym samym dopływ naturalnego światła słonecznego.

Poza dopływem światła dziennego, zastrzeżenia wizytujących wzbudziło również zbyt niskie natężenie oświetlenia sztucznego w pokojach dla zatrzymanych. Pomiary wykonane w pomieszczeniach zlokalizowanych na parterze, przy włączonym oświetleniu sztucznym, wyniosły zaledwie 6 Lx; w pozostałych pomieszczeniach dla zatrzymanych, wartość natężenia oświetlenia sztucznego nie przekraczała 60 Lx. W pokojach, szczególnie w tych na parterze, panował półmrok uniemożliwiający rozpoznanie sylwetki osoby stojącej w rogu pokoju, a tym bardziej przeczytanie informacji umieszczonych na wewnętrznej stronie drzwi.

Mając świadomość braku przepisów prawa regulujących bezpośrednio wymogi natężenia oświetlenia sztucznego w pomieszczeniach wojskowych izb zatrzymań, wizytujący wskazują w tym miejscu, że zgodnie z polską normą oświetleniową PN-EN 12464-1:2004 określającą natężenie światła sztucznego wewnątrz budynków, *minimalna* wartość takiego oświetlenia dla np. stanowisk pracy fizycznej związanych z obróbką metalu wynosi 200 Lx, zaś dla stanowisk pracy biurowej – 300.

Biorąc pod uwagę powyższe, pracownicy KMP zalecają bezzwłoczną wymianę oświetlenia sztucznego zamontowanego w pokojach dla zatrzymanych na mocniejsze, umożliwiające czytanie oraz pisanie.

Drzwi do pomieszczeń dla osadzonych w Izbie wyposażono w dwie zasuwę, zamek mechaniczny, łańcuch zabezpieczający oraz wizjer. Żadne z drzwi nie były wyposażone w drzwiczki do wydawania posiłków (§ 8 ust. 2 rozporządzenia).

Pokój dyżurnego wyposażono w sygnalizację instalacji przyzywowej. Na ścianie wywieszono Obowiązki osoby osadzonej w Izbie oraz Porządek dnia.

Kontrolę osobistą żołnierza umieszczanego w Izbie polegającą na pobieżnym sprawdzeniu odzieży, którą ma na sobie, przeprowadza się w magazynie. Tam też odbiera się od niego przedmioty przyjmowane do depozytu. Rzeczy wartościowe umieszcza się w szafie pancernej. Osoba umieszczana w Izbie otrzymuje ubranie robocze, poszewkę, 2 koce, poduszkę oraz materac. Ubrania wierzchnie zatrzymanych przechowywane są w szafie z wieszakami w magazynie. Rzeczy osobiste zatrzymanych chorych zakaźnie przechowywane są osobno. Na brudną pościel, odzież oraz ręczniki przeznaczono wolnostojące plastikowe kosze. W magazynie znajdują się również środki higieniczne (pasty do zębów, mydło). Magazyn nie był wyposażony w przycisk instalacji alarmowej (§ 17 ust. 2 pkt 3 rozporządzenia).

Izba nie posiada palarni. Używanie wyrobów tytoniowych przez zatrzymanych żołnierzy możliwie jest na spacerniku.

Na terenie Izby wyodrębniono 2 pomieszczenie sanitarne do utrzymywania higieny osobistej wraz z toaletami dla zatrzymanych żołnierzy (jedno na każdej kondygnacji). W sanitariacie na parterze zamontowano 4 umywalki, natrysk, 2 pisuary, sedes oraz ustęp typu tureckiego (w sanitariacie na I piętrze znajdują się 2 takie ustępy). Przesłony za pomocą których osłonięto prysznic oraz toalety umożliwiają w ocenie pracowników KMP korzystanie z tych urządzeń w warunkach zapewniających intymność. Niemniej jednak, oba sanitarium wymagają prac konserwacyjnych – usunięcie rdzawych nalotów w umywalkach oraz pod natryskami, montaż brakującej słuchawki prysznica na I piętrze.

Również na I piętrze znajduje się pokój odwiedzin wyposażony w stół oraz taborety przytwierdzone do podłogi.

W Izbie wyodrębniono również pomieszczenie do przygotowywania posiłków. Jego wyposażenie stanowią: lodówka, kuchenka mikrofalowa, czajnik, zlewozmywak, stół, krzesła oraz szafki. Stan czystości pomieszczenia nie budził zastrzeżeń wizytujących. Przebywający w Izbie zatrzymani żołnierze otrzymują suchy prowiant. Sprawdzenie dat przydatności produktów żywnościowych dostępnych w dniu wizytacji, nie ujawniło artykułów przeterminowanych.

5. Traktowanie

Z informacji uzyskanych od Komendanta Izby wynika, że ani w 2013 roku, ani w roku bieżącym wobec osób umieszczonych w Izbie nie stosowano środków przymusu bezpośredniego. Analiza książki skarg i wniosków nie ujawniła żadnych skarg złożonych przez żołnierzy zatrzymanych w Izbie.

W analizowanym okresie, w placówce nie miało również miejsca żadne wydarzenie nadzwyczajne. Nie złożono także żadnego zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa. Ponadto nie toczą się postępowania dyscyplinarne ani karne przeciwko żołnierzom przydzielonym do obsługi Izby.

Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji analizując dokumentację związaną z pobytem w Izbie ostatnich trzech żołnierzy, zwrócili uwagę na fakt, że przebywali oni w pokojach na parterze Izby (nr 1, 2 i 3). Wizytujący podkreślają, że pobyt osób w tych pomieszczeniach ze względu na zamontowane w nich zbyt słabe oświetlenie sztuczne, nosi znamiona nieludzkiego traktowania. Sytuacja jest tym bardziej niepokojąca, że w okresie, w którym w Izbie przebywali zatrzymani żołnierze, inne pokoje dla zatrzymanych, dysponujące lepszym oświetleniem, pozostawały puste.

Przedstawiciele Mechanizmu podkreślają w tym miejscu, że okrutne, nieludzkie lub poniżające traktowanie może przybierać liczne formy, z których wiele jest niezamierzonych, lecz stanowi rezultat błędów organizacyjnych i niewystarczających środków. Zakaz takiego traktowania jest absolutny - *„wobec żadnej osoby poddanej jakiegokolwiek formie aresztowania bądź uwięzienia nie będą stosowane tortury ani też okrutne, nieludzkie bądź poniżające traktowanie lub karanie i żadne okoliczności nie*

mogą być przywoływane jako usprawiedliwienie tortur lub okrutnego, niehumanitarnego bądź poniżającego traktowania albo karania”¹. Przedstawiciele KMP wskazują, że termin „*okrutne, niehumanitarne bądź poniżające traktowanie lub karanie*” powinien być interpretowany w taki sposób, by zapewnić najszerszą możliwą ochronę przed nadużyciami, o charakterze zarówno fizycznym, jak i psychicznym, włącznie z przetrzymywaniem osoby aresztowanej lub uwięzionej w warunkach, które stale lub okresowo pozbawiają ją możliwości korzystania z któregośkolwiek z jej naturalnych zmysłów, takich jak wzrok lub słuch, świadomości co do miejsca, w którym przebywa, jak też upływu czasu. W ocenie pracowników KMP, do czasu wymiany oświetlenia we wspomnianych celach, nie powinny być tam umieszczane osoby zatrzymane.

6. Prawo do informacji

W czasie wizytacji ustalono, iż podczas osadzania w Izbie każdy żołnierz jest ustnie informowany o prawach i obowiązkach, które przysługują mu w związku z zatrzymaniem oraz umieszczeniem w Izbie - podstawie prawnej i przyczynie zatrzymania, prawie do wniesienia zażalenia do właściwego sądu wojskowego, możliwości żądania nawiązania w dostępnej formie kontaktu i bezpośredniej rozmowy z adwokatem, a także żądania zawiadomienia o zatrzymaniu osoby najbliższej lub innej osoby.

Zaznaczyć w tym miejscu należy, że w chwili zatrzymania każda osoba może zawiadomić osobiście swoich bliskich o fakcie zatrzymania. Może skorzystać w tym celu z własnego telefonu komórkowego lub z telefonu służbowego Żandarmerii Wojskowej. Osadzonych w Izbie można również odwiedzać za zgodą organu, w dyspozycji którego pozostają (np. prokuratury). Zatrzymani mają również możliwość kontaktu osobistego z adwokatami.

7. Prawo do opieki medycznej

¹ Zasada 6 Zgromadzenia Ogólnego ONZ 43/173 z dnia 9 grudnia 1988 r.

W Izbie nie zostało wydzielone pomieszczenie lekarskie – wszystkie badania osadzanych żołnierzy odbywają się w Wojskowym Instytucie Medycznym przy ul. Szaserów 128 w Warszawie. Należy wskazać, w tym miejscu, że zgodnie z § 6 ust. 3 pkt 1 rozporządzenia, niewydzielenie pomieszczenia lekarskiego możliwe jest jedynie w sytuacji, gdy na terenie tej samej jednostki wojskowej, na którym znajduje się Izba, funkcjonuje ambulatorium. W związku z powyższym pracownicy KMP zwracają się do Komendanta z prośbą o wskazanie przyczyn braku pomieszczenia lekarskiego w wizytowanej Izbie. Z informacji uzyskanych do Komendanta Izby wynika, iż każdy osadzony żołnierz jest przed przyjęciem do jednostki badany przez lekarza celem uzyskania stosownego zaświadczenia o braku przeciwwskazań do umieszczenia w Izbie.

8. Zalecenia

Działając w oparciu o art. 19 OPCAT przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają Komendantowi Mazowieckiego Oddziału Żandarmerii Wojskowej podjęcie działań zmierzających do:

1. zaprzestanie umieszczania osób zatrzymanych w celach na parterze Izby;
2. zamontowanie mocniejszego oświetlenia w celach dla zatrzymanych;
3. bezzwłoczne, gruntowne czyszczenie wszystkich pomieszczeń w Izbie, połączone z odświeżeniem powłok malarskich;
4. wyposażenia okien w celach dla osadzonych w urządzenia sygnalizujące ich otwarcie;
5. wymianę drzwi cel dla zatrzymanych na spełniające warunki określone w §8 ust. 2 rozporządzenia;
6. zamontowanie instalacji alarmowej w magazynie;
7. wskazanie przyczyn braku wydzielenia pomieszczenia lekarskiego w wizytowanej jednostce.